

Ime in priimek avtorja: Tina Grošelj
Naziv organizacije: Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana
E- pošta: tina.groselj@zgnl.si

NASLOV: UPORABA KAMIŠIBAJA V RAZREDU
ANG: The use of Kamishibai in class

POVZETEK

Kamishibaj je vedno bolj priljubljena oblika gledališča, kjer zgodbo pripovedujemo s pomočjo zgodb, ki so vstavljene v lesen oder, ki se imenuje butaj. S pomočjo kamishibaj predstave sem poskušala razložiti snov v kombiniranem oddelku 5. in 6. razreda prilagojenega izobraževalnega programa devetletne osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom in ob tem ugotovila, da so si učenci zapomnili zelo veliko vsebine, da so svoja znanja povezovali z dosedanjimi izkušnjami, bili ves čas aktivni in zelo motivirani.

KLJUČNE BESEDE: Usvajanje učne snovi, kamishibaj, učenci s posebnimi potrebami

ABSTRACT

Kamishibai is becoming one of the most popular forms of theatre, where the story is told with the use of illustrations, which are inserted into a wooden stage-like device, named butai. With the use of Kamishibai technique, I tried to explain the subject matter in social sciences class to a combined class 5th and 6th graders (ages 11 and 12) in the adapted primary school education programme with lower educational standards. Doing so, I have observed that the pupils mastered a great portion of the content; they kept connecting their gained knowledge with their previous experience; they were active all through out and were very motivated in general.

1 RAZLOGI, PROBLEMI

V prispevku predstavljam usvajanje učne snovi s pomočjo kamishibaja. Ideja za uporabo kamishibaja v razredu sem dobila na delavnici, ki sem se je udeležila na zadnji konferenci gledališke pedagogike, kjer sem se prvič srečala s kamishibajem. Kot oblika gledališča me je zelo pritegnila, zato sem iskala možnosti, kako ga uporabiti pri pouku. Nenehno se sprašujem, kako snov razložiti na bolj zanimiv način. Želim jo podati tako, da učencem v spominu ostane čim več vsebine. Predvsem pa skušam omogočiti, da nova znanja povezujejo s svojimi dosedanjimi izkušnjami, zaradi česar so v učnem procesu aktivni in mnogo bolj motivirani.

2 TEORETIČNO OZADJE

Mnogi avtorji ugotavljajo, da metode pomoči z umetnostjo, kamor lahko uvrstimo tudi gledališke dejavnosti, prispevajo k izboljšanju različnih področjih posameznikovega funkcioniranja. Posamezniki ob podpori dramskih dejavnosti lažje izražajo lastna čustva, izboljša pa se tudi empatija (Garvas, 2006). Tovrstne dejavnosti krepijo posameznikovo doživljanje samega sebe in lastno samovrednotenje (Strelec, 2014). Gledališče omogoča učencem, da raziskujejo, gradijo novo znanje v njim spodbudnem in varnem okolju (Planinc, 2017). Kdor je v procesu pomoči z umetnostjo v vlogi terapevta, mora biti človek, ob katerem se počutiš varnega. Poleg vseh palet in vlog, ki jih ima, je pomembno, da zna igrivo prisluhniti in ustvariti igrivi dialog, je ustvarjalen, čuječ, človeški, ljubeč, sprejemajoč, ne skriva svoje ranljivosti, ker, kot navaja A. Vidrih, "le z globoko in pristno ljubeznijo nagovori pristnost pri drugem" (Vidrih, 2017). Ljudje dajemo določenim situacijam pomen glede na svoje dosedanje izkušnje, kar do sedaj že vemo. Ob tem lahko povzamemo, da z gledališkimi dejavnostmi ne le usvajamo določeno znanje, temveč podpiramo učenca na področju samozavedanja, sprejemanja, izražanja, razumevanja, čustvovanja, komunikacije in mu s tem ne damo le priložnosti za usvajanje znanja, temveč tudi omogočimo razvijanje veščin, ki mu bodo koristile za celo življenje.

Kamišibaj je oblika gledališa, kjer zgodbo pripovedujemo ob slikah. Izhaja iz Japonske in v prevodu pomeni papirnato gledališče (kami: papir, šibaj: gledališče). Slike so vstavljene v lesen oder, ki se imenuje butaj. Slike so običajno velikosti formata A3 in narisane na roko. Pri nas ga poznamo od leta 2013, ko ga je k nam prineslo Gledališče Zapik. Kamišibaj je vedno bolj priljubljena oblika gledališča, ki se vedno pogosteje uporablja tudi v pedagogiki.

3 IMPLEMENTACIJA

Kamišibaj sem uporabila v kombiniranem oddelku 5. in 6. razreda prilagojenega izobraževalnega programa devetletne osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom na Zavodu za gluhe in naglušne učence v Ljubljani. Uporabe kamišibaja sem se lotila tako, da sem pregledala učne načrte in se odločila za predmet in vsebino, ki jo bom z njim predstavila. Izbrala sem si predmet družboslovje, za vsebino učne snovi pa otrokove pravice, dolžnosti in odgovornosti ter razlike med ljudmi. Za te vsebine sem se odločila na podlagi razmisleka, pri katerih vsebinah bi tudi meni kot učiteljici uporaba kamišibaja najbolj olajšala delo. Nekatere vsebine se lahko odlično poda preko poskusov, dela v skupinah itd. Pravice, dolžnosti, odgovornosti pa so zahtevni izrazi, ki jih učenci težko razumejo, še težje pa kasneje razložijo in izkažejo znanje. Zato sem se odločila, da jim na prvi pogled nezanimivo (glede na moje izkušnje tekom šolanja) snov skušam približat, dati možnost, da odkrijejo, da so del tega in predvsem, da jim pokažem, da te stvari poznajo in pravzaprav veliko vedo. Po pregledu učnih načrtov, letne priprave, snovi iz učbenika in dodatne literature na dano vsebino sem se lotila oblikovanja same zgodbe za kamišibaj. V tem času sem se udeležila tudi strokovnega izobraževanja v Hiši otrok in umetnosti o izdelavi kamišibaja pod vodstvom Igorja Cvetka, Jelene Sitar Cvetko, Jerce Cvetko in Jureta Engelsbergerja, ki je pripomoglo h končnemu izgledu moje prve kamišibaj predstave. Oblikovala sem avtorsko zgodbo o miški Hermelini, ki so ji tekom zgodbe kršene otrokove pravice. Navzven je kot končni izdelek predstava izpadla kot povsem običajna zgodba o miški Hermelini, ob nadaljni obravnavi in vodenem pogovoru pa iz nje lahko izluščimo otrokove pravice, dolžnosti, odgovornosti in razlike ter oblikujemo nadaljne dejavnosti. Namenoma sem uporabila lik živali, da ne bi z likovno podobo (lasje, spol, izgled...) karakterizirala glavne junakinje in predvsem dobrih in slabih likov, kar bi učenci lahko povezovali z ljudmi, ki jih poznajo. Miške pa sem izbrala povsem naključno, ker se mi je zdelo, da lažje narišem podobo miške v vseh mogočih položajih z ogromno ponovitvami kot katero drugo žival, pa tudi sicer v književnosti miš ni ravno "na slabem glasu". Za pripravo predstave (predvsem oblikovanje zgodbe in risanje vseh slik) in obravnave snovi sem porabila približno mesec dni (zgodba je precej dolga, zato je bilo potrebno narisat veliko slik).

Obravnavo nove snovi sem začela z razlago pojmov *pravica*, *dolžnost*, *odgovornost*. Vsako besedo sem napisala na svoj plakat in učence povabila, da je vsak na list napisal svojo razlago za določeno besedo. Razmišljali smo, kako bi vsako besedo razložili nekomu, ki o tem ne ve popolnoma ničesar. Ugotovili smo, da je to zelo težko. Učenci imajo tudi sicer zaradi svojih motenj in težav ovire pri izražanju, tvorjenju povedi, zapisu itd., vendar pri tej aktivnosti ni bil poudarek na zapisu, oblikovanju povedi temveč zgolj na sporočilu. Ko so vsi napisali svoje - temu smo rekli kar definicije za posamezno besedo, samo se skupaj usedli k našim malim plakatom in prebrali naše razlage. Z vsebino definicij kar nismo bili zadovoljni. Ugotovili smo, da nevednež verjetno tudi ob naših definicijah še vedno ne bi razumel, kaj te besede pomenijo. Zato sem učence spodbujala, kje pa bi lahko našli bolj točno razlago teh besed. Ker smo to obravnavali pri slovenščini, so se spomnili na Slovar slovenskega knjižnega jezika. Odšli smo v knjižnico in v najdebelejših knjigah kot pravi učenjaki poiskali prave razlage. Jezik v slovarju pa je zelo strokoven, zato je bilo to za nas kar zahtevna naloga. Učenci so bili s svojim raziskovanjem v slovarju zelo zadovoljni, saj se jim je ta aktivnost zdelo zahtevna in pomembna, kot sami pravijo, takšna "zelo zares". Ob vrnitvi v razred smo z dopolnjenimi plakati še enkrat poskušali razložiti posamezne besede, tokrat že bolj uspešno. Ker smo bili že utrujeni od zahtevnih dejavnosti, smo se dogovorili, da nadaljujemo naslednjič.

Takrat sem v razred prinesla butaj. Razložila sem jim, da bomo imeli kratko kamišibaj predstavo. Najprej sem naredila kratek uvod, kaj sploh je kamišibaj, butaj, predstavila kratko zgodovino, nato pa odigrala predstavo. Predstavo sem odigrala brez napovedi ali povezave z učno snovjo. Po odigrani predstavi smo se pogovorili o vsebini, jo obnovili itd. Nato sem jih povabila, da spet pogledamo naše plakate in se poskušamo spomniti napisanih besed in razlag zanje. Potem sem jih vprašala, če znajo naštet kakšno človekovo ali otrokovo pravico, če kakšno poznajo. Vsi so odkimali in bili strogo prepričani, da o tem ne vedo ničesar. Vprašala sem jih, če si lahko pri odgovoru na moje vprašanje pomagajo z zgodbo o miški Hermelini. Sprva so rekli, da ne, ker je bila to samo predstava, zdaj imamo pa družboslovje. Ob moji spodbudi in dodatnih vprašanjih smo ponovno obnovili zgodbo in iz nje izluščili, kaj so rjave miške delale narobe, kakšne krivice so se dogajale miški Hermelini, kaj bi morale narediti drugače, po čem so se razlikovale. Ob vsem tem smo se pogovarjali o njihovih izkušnjah, če se je kaj podobnega njim že kdaj zgodilo, če je kdo drug njim to naredil, če so oni kdaj kaj takšnega naredili. Navezovala sem se na njihove izkušnje in predvsem spodbujala, da sami povedo čim več.

Nato smo v roke vzeli učbenike in končno pogledali, kako je snov razložena v učbeniku. Ob branju snovi smo ugotovili, da to vse pravzaprav sedaj že vemo. Na prste smo ponavljali samo naštevanje otrokovih pravic, dolžnosti in razlik med ljudmi, predvsem zato, ker se jim je zdelo zabavno, saj so imeli občutek kotrole in bili zadovoljni, ker znajo.

Ob nadaljnjem utrjevanju snovi smo vedno izhajali iz zgodbe o miški Hermelini. Kadar se kaj niso spomnili, so v mislih obnovili zgodbo oziroma šli po vrsti po dogodkih. Za same besede *pravica*, *dolžnost*, *odgovornost* nisem zahtevala, da znajo definicije, kot smo jih pisali sprva. Vadili pa smo, kako nekaj razložimo s svojimi besedami, na podlagi znanja in izkušenj, ki ga imamo. Zato smo npr. besedo pravica razložili tako, da smo podali primer, kakšne pravice bi morala imeti miška Hermelina, pa so jih rjave miške kršile.

4 REZULTATI

Zanimivo in prijetno je videt, da učenci predstave niso dojemali kot del učenja, za njih to ni bil učni proces. To je bilo prijetno doživetje, ob katerem so uživali, imeli premor med učenjem in bili prosti. Kot učiteljica pa vem, da se je takrat v njihovih glavah še kako veliko dogajalo, saj so predelovali ogromno informacij. To trdim predvsem zaradi tega, ker so približno deset minut, kolikor traja predstava, obdržali popolno koncentracijo in imeli pozornost usmerjeno samo v butaj in slike. Ob samo enem gledanju predstave so si zapomnili celo zgodbo in jo kasneje, na njihovo željo, tudi sami odigrali kot kamišibaj in v dramski izvedbi v razredu. Ob koncu leta sem opažala, da je to ena izmed redkih snovi, kjer so učenci zelo malo pozabili oziroma potrebovali tudi zelo malo časa za obnovo znanja. Za samo strnjeno obravnavo snovi smo porabili približno tri šolske ure, morda malo več, natemo doživaljanja krivic itd. pa smo se pogovarjali neprestano. Podano snov so hitro ponotranjili, zdela se jim je zanimiva, radi so se o njej pogovarjali tudi kasneje. Predvsem se je videlo, da se čutijo kompetentne, ker o tem nekaj vedo, saj so govorili o lastnih izkušnjah. Vsak je lahko z nečim sodeloval. Ker so imeli miško Hermelino in samo zgodbo za model, so lažje razmišljali o svojih izkušnjah, jih priklicali iz spomina in delili s sošolci. Njihova doživetja so bila slišana, pomembna. Zelo zadovoljni so bili, ker so po obravnavi zmogli tiste težke besede, ki jim sprva nismo bili kos, razložiti s svojimi lastnimi primeri. Najbolj pa so bili navdušeni nad ugotovitvijo, kako dobro so si zapomnili snov in se sedaj ne bo potrebno doma učiti. Ti naši pogovori tekom obravnave, predvsem pa pri povezovanju Hermelininih izkušenj s situacijami iz svojega življenja, so bili zelo osebni, vsi pa so izhajali iz zgodbe o Hermelini. Ugotovili smo, da imamo že ogromno izkušenj v svojem življenju in da so nam stvari veliko lažje, če jih predstavimo skozi to, kar že vemo.

5 RAZPRAVA, ZAKLJUČKI

Pri pripravi zgodbe, skic, izvedbe in upodobitve sem imela kar nekaj težav. Kadar pripravljamo kamišibaj predstavo, imamo običajno v mislih nastope pred publiko, kjer vsak gledalec iz zgodbe v sebi ohrani tisto, kar ga je pritegnilo ali nagovorilo. Moj cilj tokrat pa je bil, da se učenci preko predstave nekaj naučijo, da to ni zgolj gledališka predstava, ampak v prvi vrsti del razlage učne snovi. Ob uporabi kamišibaja v razredu spoznavam, da ima kot oblika gledališča ogromno možnosti za usvajanje učne snovi, predvsem pa za krepitev socialnih veščin in je močno orodje za pripravljane aktivnosti v povezavi s čustvi. Učenec se poistoveti z zgodbo in jo povezuje s svojim lastnim življenjem. Pri teh pogovorih lahko včasih naletimo na kakšne zares globoko iskrene in kar zahtevne čustvene situacije, kjer si kot učitelj, moderator tega pogovora močno izpostavljen in v zelo odgovorni vlogi, kako boš sedaj podprl in razvil to učenčevo doživljanje. Ob naših pogovorih so se pokazale tudi stiske nekaterih učencev, ki jih do sedaj niso nikdar besedno izrazili. Morda jih niso zmogli, morda znali, ali pa se niso čutili dovolj varne. Ob tem sem veliko razmišljala, da so nam metode gledališke pedagogike zelo bogato orodje za podpiranje predvsem doživljanja in čustvovanja. Ob tem pa moramo biti pazljivi, ker nikdar ne moremo vedeti, v kakšne življenjske izkušnje, morda tudi travme bomo s takšnim omogočanjem izražanja svojega doživljanja dregnili. Moj cilj s predstavo je bilo usvajanje učne snovi. Po sami izvedbi pa ugotavljam, da smo z učenci naredili ogromno na njihovem sprejemanju samega sebe, ozaveščanju in izražanju svojega doživljanja, sprejemanju mnenja drugih, izražanju svojega mnenja v skupini, vzpostavljanju zaupanja, trudili smo se ubesediti to, kar nam je težko itd., kar se je ob celotnem procesu dogajalo spontano, v tempu in obsegu, ki so ga omogočali učenci sami. Pravzaprav je meni osebno težko jasno definirati, katera vsa področja učenčevega funkcioniranja zaobjamemo s takšnimi metodami. Učenci pa tega ne jemljejo resno, to za njih ni pravo šolsko delo. Velikokrat tudi sicer opažam, da za njih pouk ni resen, če ni sestavljen iz aktivnosti tipa papir - svinčnik. Tudi to prinašajo iz svojih življenjskih izkušenj. Pogosto smo skupaj evalvirali dejavnosti, kaj smo se kdaj naučili itd., da ni bilo to le neko klepetanje, temveč pogovor, ob katerem smo ugotovili to in to. V nasprotnem primeru so domov odšli z mislijo "Danes nismo nič delali". Opazila pa sem tudi, da kadar gre za vrednotenje nekega vedenja, ki ga ocenjujemo za manj ustrezno, lažje presojajo napake drugih, kot pa svoje lastne. Kar so liki v zgodbi naredili prav in dobrega, to delamo tudi mi, seveda pogosto, če ne skoraj vedno. Kar pa so liki v zgodbi naredili narobe in slabo, pa drugi delajo, mi pa nikdar. O svojih napakah zelo težko govorijo oziroma se soočajo s tem, da bi to priznali na glas. Vendar verjamem, da nam bo sčasoma šlo vedno bolje. Sama, kot učitelj začetnik pa sem se največ ukvarjala, kako te metode časovno vnašat v pouk in menim, da recepta za to ni. Sprva sem mislila, da lahko gledališče in dramo vključujemo samo k pouku slovenščine, vendar sem ob opisani izkušnji dobila voljo, da poskušam tudi pri drugih predmetih, pri čemer sem hvaležna za vse izkušnje in informacije vseh, ki se s tem ukvarjajo in so mi v navdih in podporo.

VIRI IN LITERATURA

Atelje Slikovedke (2016): Kaj je kamišibaj?. <http://slikovedke.com/kaj-je-kamisibaj/> (Citirano 13. 8. 2018)

GARVAS, Melita (2006). Samouresničevanje v ustvarjalnih dejavnostih pomoči z umetnostjo. Specialistično delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

PLANINC, Mojca (2017). Gledališče je lahko naše igrišče, laboratorij, kuhinja... Prispevek predstavljen leta 2017 na 6. mednarodni konferenci gledališke pedagogike z naslovom Umetnost učenja (The Art of Teaching). Pridobljeno 18. 3. 2018 s: <https://www.takatuka.net/copy-of-maja-avbar-2>

STRELEC, Irena(2014). Improvizacija kot medij doseganja socialnointegracijskih ciljev socialne krepitve ranljivih skupin. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

VIDRIH, Alenka (2017): Dostop do nezavednega je vrednost umetnostne terapije: intervju. *Duševno zdravje v skupnosti*, ISSN 2463-9621, 2017, letn. 2, št. 2, str. 4-11.